

УДК 349(477)(082)+378.147:349(477)(082)
ББК 67.407(4Укр)я43+74.58:67.407(4Укр)я43
3-414

Відповідальний редактор *І. І. Каракаш*

Матеріали видано в авторській редакції.

Друкється відповідно до наказу ректора Національного університету «Одеська юридична академія» № 2873—41 від 20.07.2016 року

Збірник матеріалів Першого зібрання фахівців споріднених кафедр з обговорення актуальних наукових проблем та методики викладання аграрного, земельного, екологічного та природоресурсного права у вищих навчальних закладах України (м. Одеса, 9–10 вересня 2016 року) / відп. ред. проф. І. І. Каракаш. — Одеса : Юридична література, 2016. — 260 с.

ISBN 978–966–419–269–6

Збірник матеріалів Першого зібрання фахівців споріднених кафедр з обговорення актуальних наукових проблем та методики викладання аграрного, земельного, екологічного та природоресурсного права у вищих навчальних закладах України, містить тези доповідей учасників даного зібрання.

Видання буде корисним для наукових працівників, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів вищих юридичних навчальних закладів, юристів-практиків.

УДК 349(477)(082)+378.147:349(477)(082)
ББК 67.407(4Укр)я43+74.58:67.407(4Укр)я43

ISBN 978–966–419–269–6

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2016

ЗАСТАВА ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА АГРАРНОЮ РОЗПИСКОЮ

Під час провадження виробничо-господарської діяльності сільськогосподарські товаровиробники використовують земельні ділянки, відповідні майнові об'єкти, трудові ресурси. При цьому такі особи для організації власного виробництва потребують значних матеріальних та фінансових ресурсів, що можуть бути отриманні сільськогосподарським товаровиробником з видачею аграрної розписки. У даній доповіді ми зупинимося на правовій характеристиці відносин застави, що складаються при видачі аграрної розписки.

Спільні відносини, що виникають під час оформлення, видачі, обігу, виконання аграрних розписок, регламентовано Законом України «Про аграрні розписки» від 6 листопада 2012 р. № 5479-VI (далі – Закон). Аграрна розписка – це товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах (абз. 2 ч. 1 ст. 1 Закону). У цьому визначенні наведено різноманітні характеристики аграрної розписки, проте ми зупинимося на забезпеченості зобов'язання за таким товаророзпорядчим документом заставою.

Остання, як відомо, є способом забезпечення зобов'язань, в силу якого кредитор (заставодержатель) має право в разі невиконання боржником (заставадавцем) забезпеченого заставою зобов'язання одержати задоволення з вартості заставленого майна переважно перед іншими кредиторами (ст. 1 Закону України «Про заставу» від 2 жовтня 1992 р. № 2654-XII). Звідси можна констатувати, що при кредитуванні за участю сільськогосподарських товаровиробників з видачею аграрної розписки виникає комплекс правовідносин: а) щодо виконання основного кредитного зобов'язання; б) щодо виконання зобов'язань за аграрною розпискою; в) щодо виконання зобов'язань стосовно заставленого майна у разі прострочення боржника.

При цьому останній різновид правовідносин (той, що стосується застави майна боржника) характеризується значними особливостями, закріпленими у ст. ст. 7 і 8 Закону, серед яких можна назвати такі:

1) предметом застави за аграрною розпискою може бути виключно майбутній врожай сільськогосподарської продукції. А звідси на момент видачі аграрної розписки відповідні сільськогосподарські культури вже мають бути посіяними, проте їх урожай ще не зібраний

сільськогосподарським товаровиробником. Якщо така умова не дотримана, то скористатися механізмом кредитування з видачею аграрної розписки не можна. Звіди логічним є ще один висновок – видавати аграрні розписки можуть сільськогосподарські товаровиробники, що займаються виробничо-господарською діяльністю лише у сфері рослинництва, адже в заставу передається майбутній врожай. Проте бажано було б на законодавчому рівні також передбачити можливість надання в заставу за аграрними розписками й сільськогосподарських тварин та продукції тваринництва;

2) розмір застави повинен бути не меншим за розмір зобов'язання за аграрною розпискою. Це правило встановлено для забезпечення реальної можливості гарантувати права кредитора у разі прострочення боржника. Проте визначити точно розмір майбутнього врожаю сільськогосподарської продукції, що передається у заставу, неможливо. Видається, що в цьому разі слід вести мову про вартість такого врожаю виходячи із середніх закупівельних цін на відповідну продукцію, що має дорівнювати розміру зобов'язань перед кредитором сільськогосподарського товаровиробника або ж про певну кількість такої продукції;

3) на день видачі аграрної розписки майбутній врожай сільськогосподарської продукції не може перебувати в інших заставах, ніж за аграрними розписками. Очевидно, що цей припис має гарантувати кредитору звернення стягнення на майбутній врожай сільськогосподарської продукції у разі невиконання боржником зобов'язання за аграрною розпискою. Адже якщо такий врожай перебуватиме у «звичайній» заставі (тій, що здійснюється за загальними приписами законодавства України щодо застави майна), то погасити вимоги кредиторів за його рахунок буде доволі складно, оскільки відбуватиметься «переплетення» правових режимів щодо різних видів застави одного й того ж об'єкту;

4) на день збору врожаю предметом застави стає відповідна кількість зібраної сільськогосподарської продукції, а обов'язок доведення походження такої продукції покладається на боржника за аграрною розпискою. Згідно цього припису, зважаючи на природні властивості розвитку сільськогосподарських культур, після їх досягання та збирання врожаю у заставу кредитора за аграрною розпискою переходить вже зібраний врожай. Це свідчить про врахування у законодавстві щодо аграрних розписок особливостей сільськогосподарської діяльності;

5) з моменту виникнення правового режиму застави майбутнього врожаю сільськогосподарської продукції кредитор за аграрною розпискою має право самостійно або із залученням третіх осіб здійснювати моніторинг предмету застави (спостереження за майбутнім

врожаем, за дотриманням боржником відповідних технологічних процесів та ін.).

У розглядуваних відносинах застави передбачено спеціальні правові наслідки у разі невиконання боржником своїх зобов'язань за аграрною розпискою, що визначені у ст. 7 Закону. Так, у разі прострочення сільськогосподарського товаровиробника кредитор має право у порядку примусового виконання зобов'язання боржника за аграрною розпискою задовольнити свої вимоги у такий спосіб: (а) шляхом передачі йому права власності на предмет застави в рахунок погашення майнового зобов'язання боржника за товарною аграрною розпискою або (б) наділення кредитора за аграрною розпискою правом дострити заставлений майбутній врожай сільськогосподарської продукції, зібрати його самостійно або уповноваженою ним особою та погасити майнове зобов'язання боржника за товарною аграрною розпискою шляхом набуття права власності на таку зібрану (вирощену) сільськогосподарську продукцію або (в) погасити грошове зобов'язання боржника за фінансовою аграрною розпискою шляхом укладення договору купівлі-продажу заставленої сільськогосподарської продукції з іншою особою – покупцем (у тому числі шляхом укладення договору на публічних торгах) з отриманням у рахунок виконання зобов'язань боржника за аграрною розпискою плати за таким договором.

Викладене дозволяє підсумувати, що відносини застави у правовідносинах кредитування з використанням аграрних розписок характеризуються значними особливостями, обумовленими властивостями об'єкту (майбутній врожай сільськогосподарської продукції), що передається у заставу.

З метою вдосконалення правового регулювання обігу аграрних розписок до Закону України «Про аграрні розписки» слід внести зміни, зокрема, передбачити можливість та особливості видачі аграрних розписок, зобов'язання за якими будуть забезпечуватися заставою сільськогосподарських тварин та продукції тваринництва.